

Spoštovani g. Doropoljski!

Danes obhajamo spet obletnico nesreče naših primorskih rojakov. Na ta dan uhajajo marsikomu žalostne misli tja dol k njim, tako tudi meni, saj sem tudi jaz doživela tiste dni, ko so Italijani zasedli Trst. Bila sem sicer še majhna, a vendar se dobro spominjam tistega žalostnega časa, ker mi starši mnogokrat pripovedujejo, kako je bilo takrat.

Takoj po prazniku Vseh svetih se je razglasila po Trstu, kjer so ljudje že bili prepričani, da bo mesto z vsem Primorjem pripadlo Jugoslaviji, porazna vest, da prihajajo Italijani po morju in po suhem. Neštevilni zrakovpi so krožili nad mestom in metali na ulice slovenske in italijanske letake, ki so naznanjali, da prihajajo »odrešitelji«. Italijani so naenkrat povzdignili glave in pričeli z divjim veseljem rojiti po mestu in izzivati Slovence, ki so bili do zadnjega trenutka prepričani, da bo, do vendarle pripadali k Jugoslaviji. A sedaj so videli, da so se strašno zmotili in da so nenadoma brez varstva. Bataljoni slovenskih vojakov, ki so se nahajali v Trstu in ki jim je zapovedoval znani g. dr. Rybaf, so morali v Ljubljano. Tako je ostal Trst brez obrambe in pripuščeni italijanski drhali.

Prve italijanske ladje so pristale v pristanišču in izkrcale večje število vojakov. Hiše so se morale okrasiti z zastavami in tako se je zgodilo, da je viselo s hiš več slovenskih nego italijanskih zastav, kar je Italijane jako bodlo v oči. Sicer so nabili po zidovih mnogo slovenskih razglasov, kjer so se lagali, da so prišli samo braniti prebivalstvo pred nasiljem; toda že prihodnji dan so ostro zahtevali, da se morajo odstraniti vse jugoslovenske zastave.

Slovinci so videli zdaj, da so izgubljeni. Žalostno so se držali v svojih domovih in niso hodili na ulice. Trst pa se je polnil neprestano z novimi italijanskimi četami. Noč in dan so drli iz mesta proti Nabrežini in Postojni. Po mestu se je že splošno govorilo, da so prehrabre italijanske čete zavzele Ljubljano in da bodo danes ali jutri premagale zadnjo »ščavsko« postojanko — Maribor.

Nihče ne more opisati, kako je trpelo tiste dni naše dobro primorsko ljudstvo. Može so stiskali pesti in žene so se naskrivaj jokale, otroci so se pa skrivali pred bahavimi tujci. Toda to trpljenje še ni bilo nič napram trpljenju, ki je še moralo priti.

Italijanske oblasti so pričele siloma pošiljati naše ljudi v Jugoslavijo in kdor je bil zaveden Slovenec, je moral biti pripravljen na vse. Da, bil si že v smrtni nevarnosti, če si na ulici izpregovoril slovensko besedo.

Italijani so se pač iz strahu pred Slovenci, a še bolj iz svoje prirojene strahopetnosti sladkali ljudstvu in mu obljubovali nebesa na zemlji. Toda bili so volkovi v ovčji koži, kar so pokazali takoj, ko so videli, da so z vojaštvom popolnoma zavarovani in da ne more priti nihče Slovence na pomoč. Pričelo se je splošno preganjanje in trpinčenje našega ljudstva, ki se v svoji sili ni moglo zateči nikamor.

Sredi tega trpljenja so Italijani izgnali iz Trsta tudi mojega očeta kot preveč zavednega Slovenca. Bilo je ravno 1. decembra 1918., na praznik našega uedinjenja, ko smo žalostni zapuščali Trst in se odpeljali v Jugoslavijo. Dasi je bil vlak nabito poln, je vendar vladal v njem splošen molk. Sele onkraj Logatca, ko smo zapustili zasedeno ozemlje, se je vse oddahnilo in zavpilo z navdušenim krikom: »Živela Jugoslavija!»

Za nami je bilo suženjstvo, prelita kri naših bratov, požgani domovi in licemerska zloba ljudi, ki niso več ljudje, ampak brezvestni volkovi. Pred nami in krog nas pa je pozdravljala svoboda, samo svoboda, in bratje so nam stiskali roke in govorili srčne besede.

Nikoli več nisem videla Trsta in ga tudi ne maram videti, dokler se šopirijo tam doli ljudje, ki so nam ga ugrabili. Videla ga bom pa takrat, ko se izpolnijo besede: »Trst, Gorica, Reka, svoboda vas čeka...»

Tisti dan pa gotovo pride! Bog daj, da kmalu!

Jelica Vandotova, Ljubljana.

Odgovor:

Draga Jelica!

Zadnji stavek iz Tvojega lepega pisma je tudi prisrčna želja moja in vseh mojih Zvončkarjev.

Zdravo!! Živela Jugoslavija!

Gospod Doropoljski.